

## תנ"ך

לבתי ספר דתיים

יחידת לימוד אחת לכיתה י"א  
לנבחנים המשלימים ל-5 יח"ל

### הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה חלקים.

|            |        |                                        |                                     |
|------------|--------|----------------------------------------|-------------------------------------|
| 50 נקודות  | {      | <u><b>חלק א – תורה: בראשית</b></u>     |                                     |
|            |        | פרק ראשון – אברהם                      | — (18x1)                            |
|            |        | פרק שני – בריאה, יעקב ועשו, יוסף ואחיו | — (16x2)                            |
| 38 נקודות  | {      | <u><b>חלק ב – נביאים</b></u>           |                                     |
|            |        | פרק ראשון – ישעיהו                     | — (15x2)                            |
|            |        | פרק שני – יונה                         | — (8x1)                             |
| 12 נקודות  |        | — (12x1)                               | <u><b>חלק ג – כתובים: תהלים</b></u> |
| 100 נקודות | סה"כ – |                                        |                                     |

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

ד. הוראות מיוחדות: העתקה של פסוקים או של דברי הפרשן בלבד לא תתקבל כתשובה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).  
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

**ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.**

**ב ה צ ל ח ה !**

## חלק א — תורה: בראשית (50 נקודות)

### פרק ראשון — אברהם

השב על אחת מהשאלות 1-2 (18 נקודות).

#### 1. פרק י"ח — אברהם וסדום

עיין בפסוקים י"ז-ל"ב.

א. (1) "וְהָאֵמֹר הַמִּכְסָּה אֲנִי מַאֲבִרָהּם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה" (פסוק י"ז).

מדוע הודיע ה' לאברהם על תכניתו בנוגע לסדום? ענה על פי פירוש שלמדת.

(2) הסבר כיצד מתקשרים דברי אברהם בפסוקים כ"ג-ל"ב לנאמר בפסוק י"ט.

ב. עיין בפסוק כ"א ובמדרש שלפניך.

"פלוטית בתו של לוט הייתה נשואה לאחד מגדולי סדום, ראתה עני אחד... ברחוב העיר ועגמה

נפשה עליו. מה הייתה עושה? בכל יום כשהייתה יוצאת לשאוב מים, הייתה נותנת בכד שלה

מכל מזון ביתה ומכלכלת אותו העני. אמרו אנשי סדום: העני הזה, מאין הוא חי? עד שידעו הדבר

והוציאו אותה להשרף".

(מדרש פרקי דר' אליעזר, כ"ה)

(1) מהו הבסיס בפסוק למדרש זה?

(2) לפי המדרש, כיצד אפשר להסביר את רצון ה' לכלות את כל אנשי סדום?

ג. "אִם אֶמְצָא בְּסָדֹם חֲמִישִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר" (פסוק כ"ו).

ראב"ע: "שהם יראים את ה' בפרהסיה".

ספורנו: "אם אמצא חמישים צדיקים שְׂמֵחוּ בְּרָשָׁעִים בְּסָדֹם".

מדוע הימצאות של חמישים צדיקים בתוך העיר היא סיבה למנוע את הפיכתה? הסבר על פי

ראב"ע ועל פי ספורנו.

**2. פרק י"ב, פרק כ"ב – הניסיונות**

- א. (1)** עיין בפרק י"ב, פסוק א' ובפרק כ"ב, פסוק ב'.
- בשני הפסוקים הציווי של ה' אל אברהם נאמר בהדרגה.
- הסבר את ההדרגה בכל אחד מן הפסוקים, וכתוב מהי מטרתה, לפי פירוש שלמדת.
- (2)** "וְאֲנִי וְהַנֶּעֱר נִלְכָּה עַד כֹּה" (פרק כ"ב, פסוק ה').
- רש"י:** "מדרש אגדה: אראה היכן הוא מה שאמר לי המקום 'כה יהיה זרעך'."
- על פי מדרש זה, הסבר מה היה הקושי שאברהם התמודד עמו בעקדה.
- ב. (1)** **רמב"ן** (פרק כ"ב, פסוק א'): "ודע כי ה' צדיק יבחן" (**תהלים**, י"א, ה'), כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו, וחפץ להצדיקו, יצווה אותו בניסיון ולא יבחן את הרשעים... והנה כל הניסיונות שבתורה לטובת המנוסה".
- לפי רמב"ן, מדוע ה' מנסה דווקא את הצדיקים?
- (2)** "... כִּי עֲתָה יִדְעָתִי כִּי יִרָא אֱ-לֹקִים אֶתָּה" (פרק כ"ב, פסוק י"ב).
- רש"י:** "מעתה יש לי מה להשיב לשטן ולאומות התמהים מהי חובתי אצלך".
- מהו הקושי בפסוק שרש"י מיישב בפירושו, ומהי לדעתו תכלית ניסיון העקדה?
- ג.** "העניין האחד הוא להודיענו גבול האהבה לה' יתעלה והיראה ממנו לאיזה גבול מגעת... לפיכך אמר לו המלאך: 'כי עתה ידעתי כי ירא א-לקים אתה', כלומר שבמעשה זה אשר בו ייאמר עליך בהחלט ירא א-לוקים, ידעו כל בני האדם גבול יראת ה' מה הוא".
- (רמב"ם, **מורה נבוכים**, חלק ג', פרק כ"ד)
- הסבר את תכלית ניסיון העקדה, לפי רמב"ם.

## פרק שני — בריאה, יעקב ועשו, יוסף ואחיו

השב על שתיים מהשאלות 3-5 (לכל שאלה — 16 נקודות; סה"כ — 32 נקודות).

### 3. פרקים ב'-ג' — חטא האדם הראשון

- א. עיין בפרק ב', פסוקים ט"ז-י"ז, ובפרק ג', פסוקים א'-ה'.
- "אָפּ פֿי אָמַר אֶל-לֵקִים" (פרק ג', פסוק א').
- (1) ציין שני הבדלים בין דברי הנחש לאישה בפרק ג' ובין דברי ה' לאדם בפרק ב'.
- (2) הסבר כיצד כל אחד מן ההבדלים שצינת סייע לנחש להשיג את מטרותיו.
- ב. עיין בפרק ג', פסוקים י"ג-ט"ז.
- רמב"ן (פסוק י"ג): "טעם 'מה זאת עשית' — לעבור על מצוותי, כי האישה בכלל הזהרת אדם, כי הייתה עצם מעצמיו בעת ההיא, וכן היא בכלל העונש שלה".
- (1) מהו הקושי שרמב"ן מיישב בדברים אלה?
- (2) הסבר כיצד רמב"ן מיישב קושי זה.
- ג. עיין בפרק ג', פסוק ג'.
- כלי יקר: "נראה לפרש שהאישה לא שמעה הציווי מפי הגבורה כי אם מפי בעלה... והאדם ראה בשכלו לעשות סייג ולהוסיף על הציווי... וחיה סברה שאמר לה הכול מפי הגבורה".
- (1) על פי "כלי יקר", מה גרם לאישה להוסיף על צו ה'?
- (2) מה ההבדל בין דברי "כלי יקר" ובין דברי רמב"ן (המובאים בסעיף ב) בנוגע לאשמת האישה?

### 4. פרק כ"ה — יעקב ועשו

- א. עיין בפסוק כ"ז.
- (1) "אִישׁ יָדַע צִיד" ו"אִישׁ תָּם".
- הסבר תכונות אלה לפי פירוש שלמדת.
- (2) "וַיַּעֲקֹב ... יָשָׁב אֶהְיֶה".
- מה היה עיסוקו של יעקב? ציין שתי דעות שלמדת.
- ב. "וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָּה זֶה לִי בְכֹרָה" (פסוק ל"ב).
- מדוע חשב עשו שיתכן כי הוא ימות, וכיצד מחשבה זו של עשו מסבירה את הוויתור שלו על הבכורה? ענה על פי פירוש שלמדת.
- ג. עיין בפסוקים ל"א-ל"ד.
- רשב"ם (פסוק ל"ד): 'ויבז עשו' — לפי שלסוף נתחרט על כך, כדכתיב 'את בכרתי לקח' (פרק כ"ז, פסוק ל"ו), לכן הקדים כאן להודיע שטותו. עתה בשעת אכילה ביזה את הבכורה אבל לבסוף היה מתחרט".
- (1) מהי הסתירה בין המסופר בפסוקים ל"א-ל"ד ובין דברי עשו לאביו בפרק כ"ז, פסוק ל"ו?
- (2) כיצד רשב"ם מיישב סתירה זו?

## 5. פרק ל"ח — יהודה ותמר

א. (1) הסבר מהי השאלה העולה בנוגע למיקומו של פרק ל"ח ברצף הפרקים ל"ז-ל"ט.

(2) עיין בפסוק א'.

כיצד הכתוב "וַיָּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אָחִיו" עשוי להסביר את מיקומו של פרק ל"ח

ברצף הפרקים ל"ז-ל"ט? השב על פי פירוש שלמדת.

ב. עיין בפרק ל"ח, פסוקים י"א-ט"ז.

(1) רש"י (פסוק י"א): " 'כי אמר' — כלומר דוחה היה אותה בקש, שלא היה בדעתו להשיאה לו".

לפי רש"י, הסבר את הכוונה הנסתרת של יהודה בדבריו לתמר בפסוק י"א.

הוכח מפסוק י"ד כי אכן זו הייתה כוונת יהודה.

(2) ספורנו (פסוק ט"ז): " 'כי לא ידע כי כלתו היא' — ... שאם היה מכירה היה מדבר בה בשביל

בנו, ולא-ל יתברך נתכנו עלילות, שרצה שיהיה זרעה מיהודה שהיה יותר שלם ורצוי משלה

(= בן יהודה) וממנה יהיה משיח צדקנו".

לפי ספורנו, מהי ההתערבות הא-לוקית בעניין יהודה ותמר, ומהי מטרתה?

ג. עיין בפרק ל"ז, פסוקים י"ג-ט"ו.

רמב"ן (פסוק ט"ו): " 'וימצאהו איש והנה תעה בשדה' — ויארץ הכתוב בזה... להודיענו עוד כי

הגזרה אמת והחריצות שקר, כי זימן לו [=ליוסף] הקב"ה מורה דרך שלא מדעתו... שלא על חנם

היה כל הסיפור הזה, [אלא] להודיענו כי עצת ה' היא תקום".

(1) לפי רמב"ן, מהי ההתערבות הא-לוקית המתוארת בפסוק ט"ו?

(2) מה משותף להתערבות האלוקית שעליה כתבת בסעיף ב(2) ולהתערבות

האלוקית שעליה כתבת בסעיף ג(1)?

## חלק ב — נביאים (38 נקודות)

### פרק ראשון — ישעיהו

השב על שתיים מהשאלות 6-8 (לכל שאלה — 15 נקודות; סה"כ — 30 נקודות).

#### 6. פרק ה' — משל הכרם

- א. עיין בפסוקים א'-ב'.  
לפניך שלוש פעולות שעשה בעל הכרם:  
(1) "וַיַּעֲזְקֵהוּ".  
(2) "וַיִּבֶן מְגֹדֶל בְּתוֹכוֹ".  
(3) "וַיִּקַּב חֶצֶב בּוֹ".  
הסבר שתיים מן הפעולות האלה, וכתוב מהו הנמשל של כל אחת מהן, על פי פירוש שלמדת.  
ב. עיין בפסוקים ה'-ו'.  
מה משותף לפעולות שעשה בעל הכרם כדי להעניש את כרמו? בסס את דבריך על שתי דוגמאות, והסבר כל דוגמה.  
ג. "... מִשְׁכִּימִי בְּבֶקֶר שֶׁכָּר יִרְדְּפוּ מֵאַחֲרֵי בְּנֶשֶׁף יֵין יִדְלִיקֵם" (פסוק י"א).  
מהר"י קרא: "בתחילה האדם רודף אחר היין, ומשבווער לבו ביין, שנעשה שיכור, היין רודף אחריו ומתעתע בו".  
מהו התהליך המתואר בפסוק י"א, על פי מהר"י קרא? בסס את דברי מהר"י קרא על לשון הפסוק.

#### 7. פרק ו' — שליחות הנביא

- א. "הַשָּׁמַן לֵב הָעַם הַזֶּה" (פסוק י').  
הסבר את דברי ה' לישעיהו על פי שני פירושים שלמדת.  
ב. (1) "וְאָמַר עַד מָתִי ה'" (פסוק י"א).  
הסבר את שאלת הנביא, על פי פירוש שלמדת.  
(2) עיין בפסוק י"ב.  
רד"ק: "וְרַחֵק ה'" — שמא תאמר יגלו למקום קרוב לארצם, וישבו לארצם, לא כן, אלא ירחק אותם בקצות הארץ, כמו עשרת השבטים".  
על איזו גלות ישעיהו מנבא בפסוק י"ב?  
לפי רד"ק, באיזה עניין תהיה גלות זו דומה לגלות שקדמה לה? בסס דבריך על הנאמר במלכים ב, פרק י"ז.  
ג. הסבר מהי הפורענות ומהי הנחמה המתוארות בפסוק י"ג. בסס דבריך על לשון הכתוב.

8. פרק נ"ח — הצום הרצוי בעיני ה'

א. (1) עיין בפסוקים ד'-ז'.

"הַכְזָה יְהוָה צוֹם אֲבָחָרָהוּ" (פסוק ה').

מדוע הצום המתואר בפסוק זה אינו רצוי בעיני ה'?

(2) עיין בפסוקים ה'-ז'.

דרישות ה' מהעם בפסוקים ו'-ז' מבטאות את המשמעות הפנימית שצריכה להיות

למעשי העם בצום.

הוכח קביעה זו באמצעות שתי דוגמאות המשוות בין האמור בפסוק ה' לאמור

בפסוקים ו'-ז'.

ב. עיין בפסוקים א'-ז', ובפרק א', פסוקים י'-י"ז.

(1) מהו הרעיון המשותף לתוכחות הנביא בשני קטעים אלה?

(2) בפרק א' ובפרק נ"ח הנביא דורש מהעם לתקן את מעשיו.

מה מוסיפה דרישת הנביא מן העם בפרק נ"ח, פסוקים ו'-ז', על דרישתו מן העם

בפרק א', פסוקים ט"ז-י"ז?

## פרק שני — יונה

השב על אחת מהשאלות 9-10 (8 נקודות).

### 9. פרק א' — בריחת יונה

א. "וַיִּקָּם יוֹנָה לְבָרֵךְ תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי ה'" (פסוק ג').

רד"ק: "כי הנביא היה מלא חכמה ודעת ואיך היה חושב לברוח מפני ה'?"

השב על שאלתו של רד"ק. בסס את תשובתך על פסוק ג'.

ב. "וַיֹּזֶן יָרֵד אֶל יָרֶכְתִּי הַסְפִּינָה וַיִּשְׁכַּב וַיָּרֶד" (פסוק ה').

מהר"י קרא: "ויונה שידע בעצמו שחטא אל אלוהיו, ידע שלא יקבל הקב"ה את תפילתו, לכך הוא ירד

בירכתי הספינה ושכב ונרדם, שלא היה חושש מה שיהיה בספינה."

לפי מהר"י קרא, מהי הסיבה להתנהגות של יונה המתוארת בפסוק ה'? הבא חיזוק לדברי

מהר"י קרא מפסוקים י'-ט"ו.

### 10. פרק ג' — תשובת אנשי נינוה

א. עיין בפסוקים ה'-י'.

ציין מעשה של אנשי נינוה המבטא תשובה חיצונית שעשו, ומעשה של אנשי נינוה המבטא

תשובה פנימית שעשו.

ב. "אמר ר' שמעון בן לקיש: תשובה של רמיות עשו אנשי נינוה".

(תלמוד ירושלמי, מסכת תענית, פרק ב' דף ס"ה)

(1) הסבר מהי הסתירה בין דברי ריש לקיש ובין הנאמר בפסוק י'. מהו הבסיס בכתוב

לדברי ריש לקיש?

(2) לשיטתו של ריש לקיש, מה אפשר ללמוד מכך שה' קיבל את תשובת אנשי נינוה?



## חלק ג — כתובים: תהלים (12 נקודות)

השב על אחת מהשאלות 11-12 (12 נקודות).

### 11. מזמור צ"ב

א. (1) "מִזְמוֹר שִׁיר לַיּוֹם הַשַּׁבָּת" (פסוק א').

מהו הקשר בין תוכן המזמור ליום השבת? כתוב שני הסברים.

(2) "לְהַגִּיד בְּבֶקֶר חֶסֶדְךָ וְאַמּוֹנֶתְךָ בְּלִילוֹת" (פסוק ג').

רש"י: "לְהַגִּיד בְּבֶקֶר חֶסֶדְךָ" — בעת הגאולה, ו'אמונתך בלילות' — ... צרת הגלות."

על סמך פירוש רש"י, מדוע יגיד האדם חסדו של ה' דווקא "בבקר" ויביע אמונתו בה' דווקא "בלילות"?

ב. "יֵשֶׁר ה' צוּרֵי וְלֹא עֲוֹלָתָה בּוֹ" (פסוק ט"ז).

הסבר קביעה זו של המתפלל, וכתוב כיצד הנאמר בפסוק י'-ט"ו מוכיח אותה.

### 12. מזמור קכ"ו

א. (1) אפשר לחלק את המזמור לשני חלקים עיקריים.

ציין מה הם שני החלקים, ותן כותרת ל**כל** חלק.

(2) — "הֵיִינוּ כְּחֻלְמִים" (פסוק א').

— "הַגִּדִּיל ה' ... הֵיִינוּ שְׂמֵחִים" (פסוק ג').

מה אפשר ללמוד מן השימוש בלשון עבר בפסוקים אלו?

ב. (1) "בְּשׁוּב ה' אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן הֵיִינוּ כְּחֻלְמִים" (פסוק א').

הסבר את האמירה "הֵיִינוּ כְּחֻלְמִים", על פי שני פירושים שלמדת.

(2) מה מבקש המתפלל בפסוק ד'? בתשובתך הסבר את הדימוי "כאפיקים בנגב".

## בהצלחה!